

Kriticky k modernej architektúre

Matúš Grega-Jakub

V pamäti mi ostal výrok staršieho pána na jednej z pražských konferencií: „... architektúra je slušne řečeno děfka...“ Hoc sa o architektúre nahovorilo nemálo a pár pamätných vyjadrení dokonca dokázalo architektúru rozdeliť na medzníky, výrok toho pána z publika, ktorého siluetu tmavomodrého saka zdobili dlhé šediny, ma núti klásť si nekonečné otázky poslania, prezentácie, zmyslu a potreby prítomnosti architektúry.

Aký je obraz súčasného stavu architektúry? Rôznorodosť, kult hviezdy architekta, snaha o ikonickosť, moc kapitálu, dostupnosť informácií. Dokážu byť takéto podmienky živnou pôdou pre otázky potreby posunu architektúry, respektíve sme naň pripravení?

Parametrizmus?

Často sa zamýšľam nad osudom digitálnej architektúry, či práve parametrizmus nie je tým medzičlánkom – bránou k novému tvorivému princípu, s ktorým sa nám je ešte pomerne ťažko stotožniť. Zaha Hadid svojimi stavbami posúva potenciál a možnosti práce s betónom, jej stavby si žiadajú vývoj výpočtového softvéru. Samozrejme, že je namieste pýtať sa na morálnosť takýchto stavieb mnohonásobne prevyšujúcich svoju cenu, no po rokoch sa naň budeme pozeráť a rovnako obdivovať ako vilu Tugendhat. Prekáža mi architektúra veľkého, často nepotrebného a nezmyselného gesta, ale dokážem ju prijať a stotožniť sa s ňou, ak jej existencia prináša posun.

Architektúra veľkého gesta

Sme odsúdení na architektúru ľubivú natriasajúcu svojím perím? Kult architekta ako hviezdy od neho vedome takúto podobu žiada. Svetové hviezdy sú tak prizývané s vedomím postavenia ikony – atraktora. V Astane v Kazachstane tak Foster postaví Pyramídu zmierenia a Bjarke Ingels národnú knižnicu, zatiaľ čo sa Ingelsovi podarí okrem iného aj postaviť na Manhattane v New Yorku mrakodrap W57 a vysúťažiť v Laponskom Levi prvú cenu na Ski village. A takýchto príkladov je nespočetne. Samozrejme, za takýchto okolností sa podarí aj pár skutočných drahokamov doby, ako napríklad Koolhaasova budova televízie v Pekingu alebo moja asi jediná obľúbená stavba od Calatru – elegantný Turning Torso z Malmö. Architekti prestávajú stavať len vo svojej domovskej krajine, otvárajú si ateliéry po celom svete, zamestnávajú stovky zamestnancov. Takýto kult si vybudovala naša konzumná spoločnosť sama, no možno, ak by si často vedome nežiadala takéto prepálené gesta, nemohol by som si uvedomiť kvalitu skupiny ateliérov, ktoré ikonu stavajú spôsobom mne bližším.

Mám rád, ako narába s materiálom Kazuyo Sejima a Ryue Nishizawa (SANAA) ako dokážu z neho

vyžmýkať takmer do posledného vlákna všetko, čo jeho potenciál ponúka. Dosahujú kvalitu stavby, ktorú nachádzate aj pri jej hlbšom preštudovaní. Škola dizajnu a manažmentu v Zollverein je ukázkovým príkladom programu ich kancelárie narábania s materiálom japonskej architektúre takým blízkym. Čistý minimalistický objem s hrou štvorcových okien skrývajúci tajomstvo prekvapujúco tenkej betónovej steny. SANAA do betónu zaliala systém chladenia a vykurovania budovy, dosiahla stenu v zime ohrievajúcu a v lete chladiacu vnútornú klímu nehovoriac o majstrovstve, akým bola samotná realizácia uskutočnená. Mechernich-Wachendorf skrýva vo svojom poli ikonu úplne iného rázu. Kaplnka venovaná svätcovi Bruderovi Klausovi od Petra Zumthora na prvý pohľad provokujúca formou, no svojím vnútrajškom ponúkajúca atmosféru života svätca, atmosféra a pocit sprevádza nejednu zo stavieb Petra Zumthora. To boli príklady domov premýšľajúcich, domov narábajúcich s materiálom, domov zodpovedajúcich autorovmu hlbokému intelektu. Určite aj tieto domy sú domami gesta, no po odmyslení si ich „pozlátka“ majú stále čo ponúknuť.

Expo – obraz súčasnosti

Azda najpresvedčivejším a najpravdivejším obrazom nielen doby, ale aj architektúry sú svetové výstavy. Odkedy mocní pochopili, že nie rinčanie zbraní, ale trh a obchod dokáže naplniť ich pokladnice, začali realizovať veľtrhy, kde prezentujú svoju silu a potrebu zaujať a oslنيť veľkoleposťou. Inak nebolo ani na poslednom Expe 2010 v Šanghaji. Mohli sme čítať silné gesto Číny, ktorá ukázala, kto je momentálnou veľmocou. Španielsky ateliér EMBT nadviazal na španielsku košíkársku tradíciu, zatiaľ čo anglický Heatherwick prišiel s novou verziou kryštálového paláca podľa niektorých pozorných pokusom o interpretáciu chlpatéj čapice anglickej stráže. Zaujal ma vtip, s akým Dáni dokázali kúsok svojej identity v podobe lásky k bicyklu pretransformovať do možnosti obhliadnutia expozície na bicykli a azda ešte viac holandská sebaironia v podobe „šťastnej uličky“ približujúcej diela zmenšenín holandskej modernej.

Médiá

Azda jedným z najväčších problémov dneška je „nefiltrovaný prúd dizajnu a architektúry“, ktorý na nás sype z každej strany. Počty médií zaoberajúcich sa danou problematikou závratne stúpajú a vo vlastnej snahe ponúknuť čo najviac materiálu uverejňujú aj menej kvalitnú, respektíve nekvalitnú tvorbu, čo ma za následok mylnú predstavu o kvalite jednak u širokej verejnosti a napokon aj u investora.

Hitparáda ľúbivosti verus pútnická akcia, v takomto stave sa nachádza aj súčasne dianie na poli architektúry? Stavíme ikony, kvôli ktorým sme ochotní obetovať let na druhý kraj sveta. No dokážeme oceniť aj domy stavané umne, domy premyslené. Každé umenie má svoje stálice, tak ako potrebuje svoj underground. Architektúru však považujem za osobitý druh umenia, umenia, ktoré je trvácnejšie ako ostatné umenia, umenia, ktoré sa mení ťažšie ako obraz a váza v obývacej izbe, umenia, ktoré tvorí naše prostredie – umením, ktoré priestorom je. O architektúre už padlo nejedno klišé, preto len v skratke chcem vyjadriť, že pre mňa je architektúra dušou izby, dušou domu, dušou prostredia. Dušu sa hmote nedáva ľahko, preto si architektúru vážim a budem nerád, ak sa z architektúry stane len „dėfka“, ktorá sa podriadi túžbe ľúbivosti, veľkoleposti a vlastných záujmov.

Esej bola napísaná v letnom semestri 2011/12 v rámci predmetu Trendy modernej architektúry a urbanizmu.

¹TARNÓCYOVÁ, Bronislava: Masívne prítomná moderna. Diners Club Magazine 4/2007, s. 3. [online] 04/2007[cit. 2012-01-14] dostupné na internete <<http://www.dinersclub.sk/print/351#>>